

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wprowadzenie

Author: Alina Szczurek-Boruta

Citation style: Szczurek-Boruta Alina. (2020). Wprowadzenie. "Edukacja Międzykulturowa" (Nr 12 (2020), s. 11-16).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wprowadzenie

„Edukacja Międzykulturowa” to czasopismo redagowane od 2012 roku przez Zakłady Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań oraz Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, aktualnie przez pracowników Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W niniejszym numerze półrocznika widoczne są silne odwołania do pedagogiki międzykulturowej, pedagogiki porównawczej oraz do pedagogiki kultury jako podłoża aksjologiczno-normatywnego działań edukacyjnych. Mamy tu do czynienia z penetracjami teoretycznymi, teoretyczno-empirycznymi traktowanymi nie tylko interdyscyplinarnie, a bardziej transdyscyplinarnie z równoczesnym akcentowaniem perspektywy pedagogicznej. Głównymi kategoriami analiz oraz badań autorzy – wśród których, obok pedagogów, są antropolodzy, etnologzy, kulturoznawcy, socjolodzy, medioznawcy – uczynili kulturę, dialog, twórcze orientacje życiowe, szkołę, nauczyciela, współpracę rodziców i nauczycieli, edukację międzykulturową, ale i teatr, czytelną, szopkę.

Prezentowany numer czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” 2020, nr 1 (12) otwiera tekst Marka Rembierza, w którym autor koncentruje się na pedagogicznych poszukiwaniach wybitnego twórcy i przedstawiciela edukacji międzykulturowej profesora Jerzego Nikitorowicza i wypracowanej przez niego teoretycznie dojrzałej i praktycznie przydatnej postaci pedagogiki międzykulturowej oraz nieredukcjonistycznej koncepcji „międzykulturowej tożsamości”. Rembierz pisze: „Nikitorowicz afirmuje postawę »człowieka pogranicza«, otwartego na to, co niesie z sobą odmienność kultur, religii i języków, ukazując wzorce tej pożądaney postawy. Tej afirmacji towarzyszy wszakże wyostrożona świadomość, że »człowiek pogranicza« powinien kształtować i rozwijać w sobie umiejętność wnikliwego, krytycznego i roztropnego rozeznawania różnego typu antagonistycznych i konfliktogennych napięć, których trudno uniknąć w złożonej sytuacji (dynamice procesów) pogranicza”¹.

---

¹ M. Rembierz, *Między zakorzenieniem w dziedzictwie tradycji a otwartością (na) pogranicza. O kształtowaniu „międzykulturowej tożsamości” i tropach pedagogicznych poszukiwań Jerzego Nikitorowicza*. Tekst zamieszczony w tym tomie, s. 20.

W dziale *Artykuły i rozprawy* znalazły się, obok przywołanego już opracowania, dwa teksty autorstwa Adeli Kożyczkowskiej i Urszuli Kusio.

Adela Kożyczkowska podejmuje próbę rozpoznania, jak w obrębie polskiej narracji konstruuje się polskość Śląska i jak sprzyja (lub nie sprzyja) ona emancypacji tożsamości etnicznie śląskiej. W swoich analizach odwołuje się do książki Zofii Kossak „Nieznany kraj” (pierwsze wydanie 1931), korzysta z koncepcji metanarracji Jeana-François’a Lyotarda. Kontekstem refleksji czyni koncepcje „kultury” jako przestrzeni wytwarzania znaczeń (Clifforda Geertza) i „świata” jako egzystencji człowieka (Václav Havel).

Z kolei Urszula Kusio w artykule pt. *Dialog z Innym wywiedziony z filozofii spotkania* wskazuje na fakt, że powszechne użycie dialogu sprawia, że ztraca on swoją pojęciową ostrość i znaczeniową precyzję. Na gruncie filozofii spotkania ram organizujących strukturę dialogu i warunków (Martin Buber) wykazuje, jak istotna w dialogicznym kontakcie z Innym jest postawa etyczna, rozumiana jako źródłowy fundament porozumienia z drugim człowiekiem. Dialog jest ukazany jako forma trudna i wymagająca, a jednocześnie możliwa i konieczna.

Ważne miejsce w rozważaniach kilku autorów podjętych w dziale *Edukacja międzykulturowa na świecie* zajmuje edukacja, w szczególności transmisja i reprodukcja wartości kulturowych.

Anna Mańkowska w swoim artykule wskazuje na to, iż w czasach globalnych przemian i swobodnego przepływu treści, znaczeń i rozwiązań edukacyjnych chińska edukacja w swoich metodach i sposobach nauczania pozostaje wierna tradycji i wartościom lokalnym, ideałom i założeniom myśli Konfucjusza.

Przyjmując założenia Michela Foucaulta i Timothy Mitchella w analizie polityki edukacyjnej i językowej na Tajwanie, Inetta Nowosad i Maja Błaszczak zauważają zmianę paradygmatu i odejście od sinizacji na rzecz tajwanizacji, co pozwala wydobyć wiele innych procesów z tym powiązanych, jak: przejście od jednolitości do różnorodności, od autorytarnej centralizacji do decentralizacji, deregulacji i pluralizmu.

Z kolei Alica Petrasová, w kontekście wyników realizowanego w Republice Słowacji projektu badawczego, ukazuje edukację włączającą i wsparcie dzieci z defaworyzowanych społecznie i/lub zmarginalizowanych społeczności romskich jeszcze przed rozpoczęciem nauki w szkole.

Jaroslav Balvín i Monika Farkašová, na tle wyników badań kształcenia czeskich studentów w dziedzinie edukacji międzykulturowej, wskazują na przydatność i znaczenie wielokulturowego wymiaru filozofii wychowania

i etyki wychowania dwóch czeskich pedagogów społecznych i andragogów Přemyslava Pittera i Miroslava Dědiča w przyszłej pracy zawodowej studentów czeskich uczelni.

Zamieszczone w czasopiśmie kolejne opracowania prezentują relacje i komunikaty z badań różnych grup wiekowych, tj. dzieci, młodzieży, dorosłych, a także seniorów.

Agata Cudowska i Marta Walewska w tekście pt. *Międzykulturowość w szkole w percepcji twórczych nauczycieli* analizują doświadczenia nauczycieli o twórczych orientacjach życiowych w zakresie realizacji edukacji międzykulturowej. Autorki, w kontekście założeń Agaty Cudowskiej koncepcji twórczych orientacji życiowych oraz holistycznej koncepcji edukacji międzykulturowej, przedstawiają materiał empiryczny z badań terenowych w formie opisu jakościowego oraz matrycy i sieci, zgodnie z Matthew B. Milesa i Michaela Hubermana koncepcją analizy danych. Wyniki badań wskazują na otwartą postawę nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej wobec odmienności kulturowej, podejmowanie działań na rzecz integracji i budowania wspólnoty oraz zaangażowanie we wspólne przedsięwzięcia uczniów i rodziców w realizację idei partnerstwa edukacyjnego.

Autorka kolejnego tekstu Iva Staňková podejmuje próbę ustalenia ważnych momentów i specyficznych sytuacji, które przyczyniły się do uzyskania przez Romów z wyższym wykształceniem sukcesów edukacyjnych. Autorka przedstawia fragmentaryczne wyniki badań przeprowadzonych w ramach grantu realizowanego przez Uniwersytet Tomasza Baty w Zlinie (Republika Czeska). Świadczą one o tym, że aspiracje edukacyjne, jasno określone cele, wysoka pozycja edukacji w systemie wartości jednostki oraz własne możliwości i wysiłek są czynnikami determinującymi sukcesy szkolne romskich uczniów. Istotna jest też rola wzorca grupy społecznej, jaką jest inteligencja romska oraz postawa nauczyciela i jego kompetencje.

Artykuł Ewy Banasiewicz-Ossowskiej pt. *Żydzi wrocławscy w świadomości młodych mieszkańców Wrocławia – wiedza i stereotypy* to raport z badań terenowych przeprowadzonych we Wrocławiu na przełomie czerwca i lipca 2019 roku, dotyczących postrzegania Żydów wrocławskich przez młodych mieszkańców miasta. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na to, że wiedza respondentów na temat wrocławskich Żydów jest zdecydowanie fragmentaryczna, powierzchowna, hasłowa, oparta na domysłach, stereotypach i wyobrażeniach. Bliskość przestrzenna (fakt zamieszkiwania w pobliżu gminy żydowskiej) lub pracy w miejscach związanych z kulturą żydowską nie jest gwarantem posiadania głębszej wiedzy na temat wrocławskich Żydów

i żydowskich miejsc, a także uczestniczenia w różnych wydarzeniach. Jest to w przekonaniu autorki efekt braku odpowiedniej edukacji międzykulturowej i regionalnej, ale w dużym stopniu także skutek powojennej wymiany ludności, która doprowadziła do zerwania ciągłości kulturowej.

Opracowanie Katarzyny Jas to komunikat z badań przeprowadzonych wśród osób w wieku późnej dorosłości (seniorów), zamieszkujących polską i czeską część Śląska Cieszyńskiego. Wykorzystując Tadeusza Lewowickiego Teorię Zachowań Tożsamościowych oraz Jerzego Nikitorowicza koncepcję edukacji międzykulturowej, autorka przeprowadziła badania, których wyniki wskazały różne typy tożsamości: jednowymiarową, dwuwymiarową, wielowymiarową (wzbogaconą) badanych osób, co tłumaczyć można efektem pogranicza oraz specyfiką formalnej i nieformalnej edukacji regionalnej i edukacji międzykulturowej realizowanej z powodzeniem na tym terenie.

Forum pedagogów międzykulturowych zawiera trzy teksty. Pierwszy z nich – przygotowany przez Krzysztofa Łuszczka – dotyczy możliwości rozwoju komunikacji międzykulturowej za pomocą współczesnych mediów cyfrowych. Autor, na tle problemu masowej migracji do Europy z Afryki i Bliskiego Wschodu, ukazuje dane dotyczące rozwoju technologii i jej wykorzystania, np. w masowych ruchach społecznych z przełomu pierwszej i drugiej dekady XXI wieku. Wskazuje, że media cyfrowe (ich narzędzia, np. smartfony oraz specyficzne aplikacje) mogą być wykorzystane w międzykulturowym dialogu oraz w pomocy migrantom na różnych etapach ich wędrówki, tj. podejmowania decyzji o migracji do wybranego kraju, adaptacji w kraju docelowym.

W drugim artykule pt. *Współuczestnictwo rodziców i nauczycieli w realizacji założeń edukacji wielo- i międzykulturowej – (nie)możliwe rozwiązania* Barbara Chojnacka-Synaszko podejmuje namysł nad typami zaangażowania się nauczycieli i rodziców we wspólne przedsięwzięcia w ramach edukacji wielo- i międzykulturowej. Rozważania na temat rodzajów partycypacji rodziców i nauczycieli w realizacji edukacji wielo- i międzykulturowej autorka opiera na Volkera Krumma koncepcji rodzajów uczestnictwa rodziców i nauczycieli we wspólnym kształceniu i wychowaniu. Stawia tezę, że ujednolicenie oddziaływań wychowawczych nauczycieli i rodziców sprzyja nie tylko harmonijnemu rozwojowi, osiąganiu postępów w nauce, ale przyczynia się też do kształtowania i rozwijania u uczniów umiejętności o charakterze społecznym, interpersonalnym, tak ważnych w wielokulturowym świecie.

Agnieszka Sobolewska-Popko przedstawia koncepcję twórczych orientacji życiowych opracowaną przez Agatę Cudowską, skonstruowaną w trzech płaszczyznach: ontologicznej, psychologicznej, pedagogicznej oraz jej zasto-

sowanie w badaniach. Wskazuje, iż koncepcja ta „wpisuje się w przestrzeń otwartości na Innego, budowania dialogu, uczenia się tolerancji, akceptacji dla Inności, podejmowania refleksji, wzbudzania ciekawości światem Innego, znajduje odzwierciedlenie w holistycznie rozumianej „edukacji międzykulturowej opartej na paradygmacie współistnienia, tolerancji i dialogu oraz twórczym kreowaniu własnej tożsamości (Cudowska, 2015, s. 63)”². W artykule przywołuje i opisuje badania Cudowskiej w tym zakresie i ich wyniki, zwraca uwagę na potrzebę rozwijania twórczego stylu życia zwłaszcza w kontekście przemian społeczno-kulturowych.

Dział *Praktyka edukacyjna* otwiera tekst Mirosławy Pindór, w którym autorka opisuje działalność usytuowanej w Czeskim Cieszynie, przy granicznym moście Przyjaźni Czytelni i Kawiarni Avion (Čítárna a kavárna Avion) – oddziału Biblioteki Miejskiej w Czeskim Cieszynie (Městská knihovna Český Těšín) w aspekcie podejmowanych przez tę instytucję czesko-polskich inicjatyw społeczno-kulturalnych. Przywołane w tekście różne formy aktywności sprzyjają ponadlokalnemu dialogowi międzykulturowemu, przyczyniają się do integracji zróżnicowanych narodowościowo społeczeństw.

Ewa Tomaszewska w artykule pt. *Teatr bohatera popularnego Europy Zachodniej a polska szopka kolędnicza* ukazuje korzenie teatralne bohaterów, którzy pojawili się z państw Europy Zachodniej, porównuje funkcje i znaczenie tych zjawisk teatralnych z polską szopką kolędniczą. Wskazuje, iż teatr bohatera ludowego nie powstał w Polsce w czasie powolnej utraty niepodległości na rzecz państw ościennych. Rozwinęła się natomiast forma szopki kolędniczej. Autorka w podjętych rozważaniach zwraca uwagę pedagogów na edukacyjne walory polskiej szopki kolędniczej, formy teatru lalkowego, który jest nie tylko oryginalny, ciekawy, bardzo polski, ale ma też znaczące walory edukacyjne. W podsumowaniu pisze: „Szopka jest niezwykle atrakcyjną spuścizną kultury europejskiej, wydaje się zatem, że należy przyłożyć wszelkich starań o utrzymanie tej tradycji żywą”³.

Przedkładany Czytelnikom tom czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” zawiera także recenzje wybranych publikacji oraz wykaz prac z edukacji wielo- i międzykulturowej wydanych w 2019 roku, jak również kronikę wybranych ważnych wydarzeń. Wzbogacenie prezentowanych materiałów stanowi

² A. Sobolewska-Popko, *Twórcze orientacje życiowe w przestrzeni międzykulturowej*. Tekst zamieszczony w tym tomie, s. 233.

³ E. Tomaszewska, *Teatr bohatera popularnego Europy Zachodniej a polska szopka kolędnicza*. Tekst zamieszczony w tym tomie, s. 275.

wykaz tytułów profesorskich, rozpraw habilitacyjnych i doktorskich z zakresu edukacji wielo- i międzykulturowej obronionych w 2019 roku w dyscyplinie pedagogika.

W imieniu zespołu redakcyjnego i Rady Naukowej czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” pragniemy podziękować wszystkim recenzentom i autorom za twórczy namysł nad problematyką wielo- i międzykulturowości. Wydanie tego numeru czasopisma stało się możliwe dzięki niezwyklej przychylności i pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji oraz Wydawnictwa Adam Marszałek.

Redaktor naukowy
Alina Szczurek-Boruta